

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

POLITIKAI MŰVEK

Simon Péter:

A SZÁZADFORDULÓ FÖLDMUNKÁS ÉS SZEGÉNYPARASZTMOZGALMAI 1891—1907.

Szikra

Az 1890-es esztendőök elején forradalmi erejű földmunkás- és szegényparasztmozgalmak lángoltak fel a Viharsarok megyéiben és átcsapva az ország más megyéire is, megrázkódtatták a tőkés-földbirtokos uralmi rendszer biztosnak hitt épületét. Az 1897-es országos méretű aratósztrájkok, a századfordulón meginduló óriási arányú kivándorlás, majd az 1905—1907-es oroszországi forradalom ösztönző hatására újult erővel meginduló földmunkás és szegényparaszti harcok »a forradalom rémével« fenyegették a gróf Tiszák, Wekerlék uralmát.

A földmunkásság és szegényparasztság mozgalmait kiváltó okok között a legfontosabb: helyzetük, életkörülményeik rendkívüli súlyosbodása. A magyar mezőgazdaság porosztatás fejlődésének nyomozó volt a szegényparasztságot a kíméletlen nagybirtokos- és kulák-kizsákmányolás prédájává tette, a nyolcvanas években bekövetkező agrárválság minden súlya reá nehezedett. Emellett a nagy vasút- és vízszabályozási munkák megszűntek, a mezőgazdasági gépek egyre nagyobb mérvű térhódítása megfosztotta a parasztság elszegényedett rétegeit az állandó munkalkalmaktól s helyzetük gazdasági és jogi tekintetben is alig különbözött a közepkori jobbágyok helyzetétől.

Az ipari munkásság szervezkedésének, sztrájkmozgalmainak hatására a nincstelen mezőgazdasági proletariátus már 1891-ben kísérletet tesz május 1-e megünneplésére. Orosháza és Békéscsabán a tüntetések során véres összeütközésekre került sor a csendőrökkel s a vérengzésnek számos halottja és sebesültje lett. A csendőrszurony, az ostromállapot, a kormány kíméletlen terrorja nem tudta megfékezni az elemi erővel fellángoló mozgalmakat.

A szegényparasztság harcos tenniakarásáról, helyzetének megváltoztatására irányuló törekvéséről tanúskodnak az 1897 nyarán lejátszódó aratósztrájkok, a földmunkásság- és szegényparasztság szervezkedési, pártalakítási kísérletei és a nem egy helyen megmutatkozó föld-

osztási törekvés. Az uralkodó osztályok kíméletlen terrorja — csendőrsortűz, katonaság mozgósítása, »deres-törvény« stb. — mind nem tudta útját állni a mozgalom áradatának, s 1906-ban, »a nagy harcok évében« az arató- és cselédstrájkok az ország 23 megyéjére terjedtek ki.

A kilencszázas évekre teljesen opportunistává váló szociáldemokrata pártvezetőség áruló módon szembefordult a földmunkásság és szegényparasztság mozgalmával: eltaszította magától a paraszti tömegeket, harcuk leszerelésén fáradozott. A Weltner-, Garami-, Kunfi-féle pártvezérek az uralkodó osztályok szekerét tolták, nem akartak forradalmat, éppen ezért nem törődtek a munkásosztály szövetségeseivel, a földmunkásokkal és szegényparasztokkal.

Simon Péter könyve történeti hűséggel, az események részletekbe menő fejtegetésével és értékelésével ismerteti a magyar munkásmozgalom történetének e fontos szakaszát. Műve azonban nem egyszerűen történelmi munka. Eleven, színes, harcos írás, mely a mult eseményein keresztül a ma dolgozójához szól. Megmutatja azt a hősi küzdelmet, melyet a dolgozó tömegek, a régi harcosok a boldog, békés, emberi életért folytattak. (I. B.)

J. Korolkov:

A HÁBORÚ UTÁNI NÉMETORSZÁGBAN

Egy újságíró feljegyzései

Szikra

Korolkov — jónevű szovjet újságíró, a Pravda tudósítója — a háború utáni években hosszú időt töltött Németországban. Figyelte a kettészakított ország életének alakulását, szemtanúja volt jelentős eseményeknek. Könyve a német háborús főbűnösök müncheni tárgyalásától 1950 őszéig, a Német Demokratikus Köztársaságban tartott általános választásokig kíséri nyomon az eseményeket.

Könyvének nagyobbik része megdöbbentő leleplezés az imperialista megszállók és a dolláron vásárolt hazaáruló német quislingek gárzódalkodásairól, a potsdami szerződés Németország demokratizálására és demilitarizálására vonatkozó rendelkezéseinek felrúgásáról, a német nép tervszerű kifosztásáról.

Az amerikai imperialisták és az Adenauer bábállamában hangadó fasiszták, militaristák aljasságát méginkább kiemelik a könyvnek azok a riportjai, amelyek ellentétként a Németország szovjet övezetében, majd a Német Demokratikus Köztársaságban bekövetkező demokratizálódás, gazdasági fellendülés, a nagyszerű forradalmi hagyományokkal rendelkező német munkásosztály növekvő öntudatának tényeiről számolnak be.

A békéért és a német nép jövőjéért felelősséget érző szovjet embert látjuk a könyv lapjai mögött, mikor Korol'kov arról ír, milyen nyomorúságban él a gyarmati sorsba taszított Nyugat-Németország népe, hogyan rabolják ki az imperialisták az országot, hogyan hurcolják lelkiismeretlen emberkereskedők a tengerentúli nyomorba és pusztulásba, rabszolgamunkára a munkanélküliek százazreit, hogyan »működnek együtt« az amerikai megszálló hatóságok Hitler volt pénzelőivel és pribékjeivel, hogyan igyekeznek Nyugat-Németországot az imperialista agresszió támaszpontjává kiépíteni. Idézi a könyv az egyik amerikai lap szemtelenségül szinte megállapítását, hogy »a nyugatnémet kormányt gyarmati közigazgatási szerv helyzetébe juttattuk; de nem egy, hanem három alkirály, az amerikai, az angol és a francia katonai kormányzó irányításával.« Az amerikai megszállók a német fasisztákhoz hasonlóan »felsőbbrendűségükkel« kérkednek, holott gyakran, amint Korol'kov megjegyzi, még szórakozásaik is tökéletesen a vademberekre emlékeztetnek. Németországban mégis »új rendjüket« és züllött »kultúrájukat« akarják meghonosítani. Korol'kov fényt vet a bonni bábormány tagjainak szennyes üzelmeire is. A bonni miniszterek — mint egyiküknek a könyvben közölt nyilatkozata nyíltan és arcátlanul bevallja — a politikát csak üzletnek tekintik. A fasiszta bankárok és iparbárok vásárolják meg parlamenti szavazataikat, a megszálló hatóságok titkos alapjaiból kapják zsoldjukat hazaárulásukért.

A német néppel szembeni sztálini politika humanizmusát, a német nép nagy értékeinek megbecsülését érezzük a könyvnek azokon a lapjain, amelyek az önmagukra talált dolgozó milliók építőmunkájának eredményeiről, a német ifjúság forradalmi lendületéről, az új típusú német dolgozók kiváló képviselőiről, a német Sztahánov-okról szólnak.

A német kérdésről az utóbbi időben megjelent könyvek közül Korol'kov könyvét gazdag dokumentumanyaga, a Németország nyugati és keleti felében végbement események széleskörű pártos felsorakoztatása, a döntő problémák alapos elemzése és a kitűnő újságíró előadásmódjának élmenytadó közvetlensége emeli ki. Alig

ajánlható jobb könyv azoknak, akik a háború utáni Németország életét, a német egységért folyó harc feladatait, a német nép problémáit közelebbről is meg akarják ismerni. (P. L.)

I. M. Lemin:

A BRIT BIRODALOM VALSÁGANAK KIELEZŐDÉSE A MASODIK VILÁGHÁBORÚ UTÁN

Szikra

I. M. Lemin részletesen elemzi könyvének első fejezetében az angol gazdasági élet pangását és hanyatlását a két világháború közötti időszakban. A második világháború felszínre hozta az angol imperializmust bomlasztó, egyre növekvő ellentmondásokat. A háború után pedig fokozódott az angol gazdasági élet hanyatlása, Anglia függősége az amerikai imperializmustól. Az angol burzsoázia az egyre nyomasztóbb válságból agresszió és háborús kalandok révén igyekszik kijutni. Lemin ismerteti azonban Nagy-Britannia Kommunista Pártjának programját is, mely a béke és gazdasági felvirágzás programja.

A szerző bőséges statisztikai adatok segítségével rámutat azokra a szomorú következményekre, amelyek az angol gazdaság hadiútra való átállítását jellemzik. A fegyverkezési hajszra az adók emelésére, a polgári szükségletre dolgozó ipar színvonalának hanyatlására, a néptömegek elnyomódására, gazdasági válsághoz vezet.

Az amerikai monopóliumok, mindent felhasználva, egyre mélyebben igyekeznek behatolni Anglia gazdasági életébe, hogy Angliát — és az egész Brit Birodalmat — az Egyesült Államok hadigépezetének függvényévé tegyék. Számos beszédes adattal illusztrálja I. M. Lemin azt a tényt, hogy Anglia az amerikai »segélyek« fejében nyomasztó pénzügyi tartozásokkal, óriási nyersanyagszállításokkal — s végül, de nem utolsósorban — politikai és gazdasági függetlenségének elvesztésével fizet.

Nagy és érdekes anyagot tartalmaz »Az angol gyarmati uralom válsága Indiában és Délkelet-Ázsiában« című fejezet, mely részletesen ismerteti az angol uralom szomorú »eredményeit«, az angol imperialisták gyarmati politikáját, a burmai és a maláji nép hősiességet felszabadító harcát, az angol gyarmatosítók szörnyű kegyetlenkedését.

I. M. Lemin behatóan foglalkozik a brit imperializmus közelkeleti pozícióinak ismertetésével és az afrikai népek felsza-

badító harcával. A szerző részletesen elemzi a brit dominiumok háborúutáni fejlődésének sajátosságait és a haladó erők harcát a békéért, a demokráciáért.

Rendkívüli érdeme e műnek, hogy hatalmas tényanyagot közöl, gondosan elemzi, aktualizálja a tárgyalat kérdéseket, leleplezi az angol-amerikai imperialisták politikáját és bebizonyítja, hogy a »Brit Államközösség« börtönébe zárt, szabadságukért harcoló népek győzelme elkerülhetetlen. (Lénárt György)

M. M. Sejnman:

FEJEZETEK A PÁPASÁG TÖRTÉNETÉBŐL

Szikra

Sejnman legújabb művében nagy vonásokban ismerteti a pápaság történetét. Mint az előszóban megjegyzi, nem szigorú időrendi sorrendben, hanem egyes jellemző fejezeteket ragad ki, amelyek mindennél jobban rávilágítanak az intézmény jellegére, tevékenységére.

Köztudomású, hogy azok, akik ma a Vatikánt embergyűlölő terveik megvalósítására, egy új háború előkészítésére használják fel, igyekeznek a tájékozatlan hívők előtt a Vatikánt, a pápaságot olyan intézménynek feltüntetni, melynek tevékenységét jámbor, »istenes« célkitűzések irányítják.

Sejnman könyve leleplezi ezt a gyermekmesét. Bemutatja, hogyan alakul ki az őskereszténységben a püspöki intézmény, majd belőle a pápaság, s hogyan igyekszik az kezdettől fogva — a legviszszatasztóbb eszközök alkalmazásától sem riadva vissza, — a »lelki hatalmon« kívül világi hatalomra is szert tenni, hogyan forr össze a feudális renddel és válik a kizsákmányolás, az elnyomás támaszává, védelmezőjévé.

A mű rávilágít arra, hogy mi volt a kereszteshadjáratok igazi célja, hogyan kötött szövetséget »Krisztus földi helytartója« a török szultánnal, és árulta el saját egyházát, hogyan kufárkodott a bünbocsánattal, hogyan használta fel piszkos anyagi nyereszkeedésre, a »csodákat« stb. Számos kortárs elbeszélést idézi, s ezeket az elbeszéléseket lehetetlen felháborodás nélkül olvasnunk. Külön figyelmet érdemel az, amit Sejnman az inkvizícióról és a boszorkányégetésről ír, s ha most, évszázadok távlatából olvassuk a pápák hajmeresztő gazletteinek a leírását, feltétlenül meglátjuk, hogy a pápaság

lényegében ma is azt műveli, amit a középkorban — csakhogy ma nem tudja áldozatait máglyára küldeni — ma is üldözi a haladó gondolatot, az élenjáró tudományt, üldözi mindazokat, akik a kizsákmányoló rend ellen küzdenek.

A társadalom haladása azonban a pápaság minden erőfeszítése ellenére sem áll meg, és egyszer letűnt a feudális rend. A pápák egyideig átkozódtak, fenyegetőztek, majd látva, hogy nincs mit tenniük, az új rend, a kapitalizmus szolgálatába szegődtek — elvégre az is kizsákmányoló rend — és ha egyszer kiszolgálták a rab-szolgatartókat és a feudális urakat, miért éppen a kapitalistákat ne szolgálták ki? Sőt mi több, a pápaság nemcsak kiszolgáltatta őket, hanem közben maga is átváltozott nagytőkés szervezetté. A szerző meggyőző adatokkal támasztja alá azt a megállapítását, hogy a pápai állam megszűnésétől kezdve a pápa mindenekelőtt a kizsákmányoló osztályok közös érdekeinek a védelmezője. Innen fakadnak a gyűlölete a szocialista munkásmozgalom iránt, a Szovjetunió iránt, ahol egyszer s mindenkorra megszűnt az ember ember által való kizsákmányolása. Ez a gyűlölet vezeti el a pápát a fasizmussal kötött szövetséghez, s ezért szolgálja hű cselédként az új világháború kirobbantására, a pusztulásra ítélt kapitalista rend agóniájának meghosszabbítására törekvő amerikai imperializmust. A szerző érdekes adatokat közöl a pápaság és Oroszország multbeli viszonyáról, majd röviden utal arra, amit előző műveiben részletesen tárgyalt: a Vatikánnak a két világháború között és napjainkban betöltött szerepére.

Mindaz, amit elmondottunk, minden, csak nem »jámbor«, minden, csak nem »istenes« dolog — viszont tény. A szerzőnek sikerült a legjellemzőbb tényeket kiragadnia, olyan tényeket, amelyekhez szinte nem is kell kommentár, olyan tényeket, amelyek önmagukért beszélnek. Feltétlenül szükséges, hogy ezeket a tényeket minél többen megismerjék, mert ez szervesen hozzátartozik békeharcunkhoz. A könyvtárosok számára harci kérdés: ne könyveljék el egyszerűen ezt a művet a könyvszaporulathoz, hanem vigyék ki a tömegek közé, hogy minél többen megismerjék, hogy minél több ember szemében lelepleződjék a Vatikán népellenes szerepe. Ha ez így lesz, még nagyobb erőre kap békeharcunk és még kisebb körre zsugorodik össze a klerikális reakció és rajta keresztül a háborús gyűjtogatók társadalmi bázisa. (A. K.)

Félix Pál:

VIETNAM A FELSZABADULÁS UTJÁN

Szikra

Félix Pál könyve Vietnamból — erről a távol délkelet-ázsiai, hozzánk mégis közelálló országról —, politikai ismeretterjesztő mű. Áttekintést ad a Vietnami Demokratikus Köztársaság fejlődéséről, mai helyzetéről, megvilágítja a vietnami nép szerepét a békéért és szabadságért folyó nemzetközi harcban.

Vietnam hosszú évtizedeken keresztül »francia-Indokína« egyik része volt, népet francia gyarmatosítók leigázták és rendszeresen kifosztották, majd kiszolgáltatták a japán fasisztáknak. A vietnami nép azonban szembeszállt elnyomóival; s a Nagy Októberi Szocialista Forradalom nyomán fellendült felszabadító mozgalma a második világháború alatt soha nem látott méreteket öltött. A nemzeti egységfront: a Viet-Minh Liga ereje, harcokban született népi hadseregük csapásai 1945 augusztusára megdöntötték a gyarmati feudális elnyomást, kiűzték a francia és japán megszállókat. Alig egy év múltán a franciák, félrúgva a korábbi szerződéseket, hadüzenet nélkül megtámadták a fiatal köztársaságot. Nyolc esztendeje folytatják »szennyes háborújukat«, egyre fokozottabb amerikai közreműködéssel, s egyre kevesebb sikerrel. Vietnam népe, a kommunista párt — Ho Si Minh pártja — vezetésével, szövetségben a világ népeivel győzelmesen harcol új életéért, a keletázsiai békéért.

A könyv részletesebben ennek a nyolc évnek az eseményeivel foglalkozik, s nagyszámú forrásmunkára támaszkodva jellemzi az ország katonai, politikai, gazdasági helyzetét, kulturális eredményeit. A leíró részeket jól megválasztott konkrét adatok, statisztikák támogatják, a szerző kerülte az általánosabb fejtegetéseket, mint ahogy vigyázott arra is, hogy témakörének határait túl ne lépje. Ez a törekvő akadályozhatja meg abban, hogy közelebbre megmutassa azt a harcot, amelyet Franciaországban vívnak Vietnamból: az amerikai szoldbani álló nagytöke és szociáldemokrácia a fontos stratégiai terepet jelentő ország meghódításáért, hatalmas nyersanyagkincseinek megkaparintásáért, — a dolgozó tömegek pedig a Francia Kommunista Párt irányításával a »szennyes háború« megszüntetéséért, Vietnam függetlenségéért.

Bár a könyv stílusa világos, közérthető, — elsősorban azoknak ajánljuk elolvasását, akik már bizonyos fokú politikai képzettséggel rendelkeznek. (Z. L.)

MŰSZAKI MŰVEK

A MUNKAVÉDELEM KÖNYVEI

Pártunk központi lapja június 21-i számának vezércikke, amelyben a vezetők állandó kötelességeként hangsúlyozta a dolgozókról való gondoskodást, a következőket írta: »A gazdasági vezetőknek nagy körültekintéssel kell gondoskodniuk a dolgozók egészségéről és a munka biztonságáról. A jó üzemi vezető gyakran körüljárja a műhelyeket, maga győződik meg arról, hogy nincsenek-e a munkások kitéve baleseti veszélynek, tiszta, egészséges körülmények között dolgoznak-e.« A Szabad Nép vezércikke ismételtelen hangsúlyozza, milyen nagy jelentőséget tulajdonítanak vezetőink a balesetelhárítás és munkavédelem kérdéseinek.

Különböző kiadóink — különösen a Népszava — már eddig is sok balesetelhárítási szakkönyvet adtak ki, amelyek egyrészt a munkavédelmi megbízottak feladatait tárgyalják, másrészt megmutatják a dolgozóknak, hogy a különböző szakmákban és iparágakban, különböző gépek mellett milyen munkavédelmi előírásoknak kell eleget tenniük. Különösen fontos a Népszava »Munkavédelmi kiskönyvtár«-a, mert füzetekben röviden és tömören ismerteti a dolgozóknak az egyes szakmák balesetelhárítási ismereteit. A könyvtárosoknak is feladata, hogy ezekre a könyvekre felhívják a dolgozók figyelmét s mutassanak rá arra, hogy a legtöbb üzemi baleset a dolgozók figyelmetlenségéből ered, vagy abból, hogy helytelenül, hanyagul kezelik a szerszámokat, munkaeszközöket, a gépek forgó, mozgó részeit. Az alábbiakban egy-két nemrégiben megjelent munkavédelmi könyvre hívjuk fel a könyvtárosok figyelmét.

Rostás Pálné: AZ ÜZEMI MUNKAVÉDELMI MEGBIZOTT. A könyv ismerteti a munkavédelmi megbízottak feladatait és a munkavédelmi hálózat megszervezésének lehetőségeit. Rámutat az oktatás jelentőségére, a munkavédelem népszerűsítésének fontosságára, a munkavédelmi újítások jelentőségére, végül pedig munkavédelmi tapasztalatokat közöl az egyes fontosabb iparágokról. (Népszava kiadás.)

Császár Pál: BALESETELHÁRÍTÁSI ISMERETEK A CSILLESEK ÉS A KAPCSOLOSZEMELYZET RESZÉRE. Ez a zsebkönyv — amelyet a szakma minden egyes dolgozójának ismernie kell — ismerteti a villamosági balesetek elleni védekezés lehetőségeit, a szállítási balesetek elhárításának módját, a bányagázok és bányatüzek elleni védekezést, a bányászerszámok helyes használatát, valamint a bányamentés eseteit. Császár Pál írása a Munkavédelmi Kiskönyvtárban jelent meg. Ha-

sonló összeállításban és tartalommal jelentek meg a sorozat többi kötetei is, úgy, hogy a különböző iparágak dolgozói könnyen megtalálják az őket legjobban érdeklő szakkönyvet. (Népszava kiadása.)

Lejtesz — Marcinkovszkij — Hojcanov: MUNKAEGÉSZSÉGÜGY. A munkaegészségügy a munkakörülményeknek a dolgozók egészségére kifejtett hatását tanulmányozza s kidolgozza azokat a szervezési, egészségügyi és gyógyító-megelőző eljárásokat, amelyek a munkakörülmények egészségesebbé tételéhez és a munka termelékenységének emeléséhez szükségesek. *Lejtesz — Marcinkovszkij — Hojcanov* könyve először is a munkavédelmi törvényeket tárgyalja igen részletesen, majd a munkaélet-tant, az egyes szervek és szerv-rendszerek megterhelését és a test helyzetét munka közben. Ezután a termelési hely meteorológiai körülményeire, majd a rövidhullámú sugárzásra, a légköri nyomásra tér rá.

Sok üzemünket érdeklí az ipari por elleni küzdelemről szóló fejezet, a zaj és rázkódás elleni védekezés, valamint azok a részek, amelyek az ipari foglalkozási mérgezésekről és fertőzésekről szólnak. A könyv tárgyalja az egészséges munkahely megszervezésének kérdéseit is. A legfontosabb talán az a fejezet, amelyben a szerzők az egyes főbb iparágak részletes munkaegészségügyével foglalkoznak. (Egészségügyi Kiadó kiadása.)

Sz. A. Rajher: BALESETELHÁRÍTÁS A HŐKEZELŐ ÜZEMEKBEN. Rajher könyve mindenkéltű az általános baleset-elhárítási tudnivalókat közli, majd ismereti a biztonsági technikát a hőkezelőke-mencék használatánál, az edzőberendezéseket és a biztonsági követelményeket. Különös figyelmet fordít a gáztüzelésű, folyékony tüzelőanyagú és villamoskemencék kezelésére, az olajban és sóoldatban végzett edzésre, a cianolvadéokra, a gázos betétedzésre, a ciángázban való edzésre és a pácolásra. Végül jelentős teret szentel a hőkezelőüzemek tűzoltófelszereléseinek ismertetésére is, s elmondja, melyek a gyúlékony, folyékony tüzelőanyagok és szenek tárolásának helyes módjai. (Népszava kiadása.)

A. F. Vlaszov: MUNKAVEDELEM A FÉMFORGÁCSOLO SZERSZÁMGÉPEKEN. Ez a könyv a fémforgácsoló gépek legfontosabb csoportjaival foglalkozik — ezek közül is főképpen az egytetemes rendeltetésűekkel — s azt vizsgálja, hogyan kell ezeknél a gépeknél a balesetelhárítás feltételeit biztosítani. Könyvében nagy figyelmet fordít a gyorsforgácsolásnál (esztergálásnál, marásnál) adódó balesetelhárítási kérdésekre, amelyek a fémfeldolgozás új technológiai folyamataira vonatkoznak (menetvágás forgókésekkel és villamoszikkraforgácsolás).

A könyv több olyan módszert és eszközt ismertet, amelyek a forgácsnak a gépek-ről és a műhelyből való eltávolítására alkalmasak, mivel a forgácsnak megfelelő időben való eltávolítása igen fontos tényező a gépműhely veszélymentes munkafeltételeinek megteremtésében. (Abu Iván)

SZÉPIRODALMI MŰVEK

Mikszáth Kálmán:

ÍROÍ ARCKÉPEK

Művelt Nép Könyvkiadó

A Művelt Nép Könyvkiadó nagy szolgálatot tesz klasszikusaink elvi jelentőségű irodalmi tanulmányainak, arcképeinek, feljegyzéseinek kiadásával, Móricz Zsigmond irodalmi tanulmányai után, most Mikszáth írói arcképei jelentek meg és remélhetőleg a köteteket továbbiak fogják követni. Tudományos jelentőségüknél is fontosabb, hogy ezek a népszerű kiadványok az olvasók tömegeit nevelik egészséges irodalmi ízlésre, elmélyültebbé, tudatosabbá teszik az olvasók — elsősorban az utóbbi években könyvhöz szokott tömegek — irodalmi ismeretét és egészében jó alapokra helyezik könyv és olvasó kapcsolatát. Már ez a néhány gyűjtemény is bizonyítja, hogy klasszikus íróink bizonyultak a legjobb irodalompedagógusoknak. Irodalomszakos tanár és mindenfajta irodalomnépszerűsítő megtanulhatja Adytól, Móricztól, Mikszáthtól a helyes irodalomnépszerűsítés módszertanát, hogy miként kell a céhen kívüliek számára írni és beszélni írókról, művekről, irodalomról.

Harminyolc értékes Mikszáth-írást válogatott össze Bisztray Gyula, az új Mikszáth-kötetbe: előszavakat, bírálatokat, karcolatokat, nekrológokat. Több Mikszáth-írást foglalkozik a magyar széppróza-irodalom úttörőivel, Fáy Andrással, Jósika Miklóssal, Gaál Józseffel, Nagy Ignáccal. Mikszáth Petőfi-írásait három cikk képviseli. Ezek közül a pesti Petőfi-szobor leplezése aikalmból megjelent cikk a legjelentősebb, 1882-ből. Bátor kiállítás az igazi Petőfi mellett. *»Minek jöttetek ide ünneplőt tartani? Petőfinek? Ne ámítások magatokat; Petőfihez nem ez a méltó ünnep. Ti nem az örökséget becsültétek meg, amit hagyott. Ti csak tort ültök, lakomát csaptok, mert az nektek jól esik...«* — mondja a kiegyezés-kori hivatalos ország szemébe. Arany halála alkalmából megjelent írását szintén mély megbotránkozás hatja át. Pesten nem igen látni, hogy falai között halva képszik a kor legnagyobb magyar költője. A gazdagok, a kufár polgárok nem érnek rá gyászolni és *»a nemzeti kaszinón sincs felete*

zászló, hol pedig a nemzeti főuraink gyászát jelezni s ahova kilúzik akkor is, ha Kricsi, Flicsi agár- és kártyamesterek halnak meg. Ne zavarjon az meg senkit; a nemzeti kaszinó nem ma választja először magát külön a nemzetől...»

Legelevenebb, legérdekesebb írásai kortársaival foglalkoznak. Irodalmi cikkek közül elsősorban ezekben érvényesülhet leginkább sajátos anekdotázó tehetsége, satirikus hajlama, kritikai szemlélete. (Jókai, Gyulai, Tolnai stb.) Hány finom vágás, rejtve szűrő és találó szellemes kritika van például a Jókairól, mint képviselőről, a Gyulairól, mint költőről szóló karcolataiban. A kötet írásai közül Mikszáth satirájának ereje legegyszerűbben *A tíz könyv* című előszóban bontakozik ki, ahol arról beszél, hogy amikor felszólították, hogy a trónörökös számára tíz magyar könyvet ajánljon, nagy kinnal is csak ötöt tudott e célra megjelölni, mert a magyar írók remekművei nem főhercegek számára íródtak.

Számos írásában a nála fiatalabb írókörtársak műveit bírálja, ajánlja, ismerteti (Bródy Sándor, Iványi Ödön, Juszt Zsigmond, Papp Dániel). Mikszáth élénk érdeklődése szerető bírálata érződik ezekből az írásokból, amelyekkel a fiatal írórtársak útját egyengette.

Bisztray Gyula bevezetője nemcsak a kötet cikkeit ismerteti, hanem teljes képet kíván adni Mikszáth irodalomtörténeti szemléletéről. (Vargha Kálmán)

MAGYAR KÖLTÉSZET BOCSKAYTÓL RAKÓCZIIG

Szépirodalmi Könyvkiadó

A Magyar Klasszikusok sorozatában jelent meg ez a kötet, amely hű képet nyújt a XVII. század költészetéről és a kuruc költészetéről. Zrínyi és Gyöngyösi nem szerepelnek a gyűjteményben, mert szerkesztőinek az volt a céljuk, hogy a ma már alig ismert, vagy eddig rosszul ismert, elfeledett költőket mutassák be s bőséges és gondos válogatásban ismertessék meg az olvasóval a kéziratossá énekeskönyvek nagyrészt névtelen költőinek műveit. A gyűjteményt Esze Tamás, Kiss József és Klaniczay Tibor állította össze, bevezető tanulmányt Esze Tamás írt.

E viharos korszak minden eseményét, a nemzet életének minden mozzanatát megénekeltek a költők. Ez a költészet a török elleni honvéd háborúk érzelmi- és gondolatvilágából sarjadt ki. Balassi hatása igen erős, különösen a szerelmi versekben. Izzó gyűlölet jellemzi a kor legtöbb költői megnyilvánulását a Habsburgok ellen. A protestáns tömegeket üldöző klérus ellen. Az irodalomban épp-

úgy, mint Thökölytől kezdve a politikai életben is, kialakulóban van a nemzeti egység, a köznemesség, a szabad hajduság, a jobbság és az alsó papság meg a deákság közös arcvonala a császári elnyomók ellen.

Ez a nemzeti egység szólal meg legszebben a kuruckor költészetében. De hangot kap a szegénylegény-dalok névtelen költőjének verseiben a köznemesség egy részének árulása fölötti düh és elkeseredés is. A szűk, nemesi osztályérdek győz a nemzeti egység gondolat felett, dezertálások, árulások készítik elő a majtényi fegyverletételhez vezető utat. Mindez hangot kap a kuruc költészetben. A gyűjtemény méltó emléket állít egy harcokban gazdag korszaknak, amikor a nemzet szinte egyemberként fogott fegyvert hazája védelmében. (K. J.)

Szabó Pál:

ÚJ FÖLD

Szépirodalmi Könyvkiadó

Úl egy ember az árokparton, magában, kint a faluszélen, s kecskét legeltet. Ezzel kezdődik Szabó Pál új regénye. S csapatosan jönnek a falubeli dolgozó parasztok, hogy közös akarattal kikiáltssák a szocialista falut — ezzel fejeződik be. Két év telik el közben — 1949. őszétől 1951. őszéig — ez alatt fordul az élet Inándon a múltból a jövő felé.

Megfordul az élet, de kicsoda küzdelmek árán. Alig vannak egynéhányan a »magvetők«. (Egyikük ép a kecske gazdája, Bördös Lajos). A párttagok zöme sem tart velük. Járják a falut Sárközi, a párttitkár, aztán Bördös, Szitó, Papp Jóska, mennek házról-házra, s hetekig tartó munkával toboroznak össze tizenhárom családot, a magukét is beleértve. Benyitnak a borbélyhoz, elmennek a kút mellett; az ott kaszinózók egyszerre másról kezdenek beszélni, s ki nem mondanának előttük egy őszinte szót. Mintha csak sohse látott idegen, vagy a faluba beszívárgott ellenség lenne ez a pár ember, olyan dermesztően fagyos körülöttük a levegő. Ahogy a hatos kovács dörmögi mérgesen: »Elég disznóság, hogy beengedik a faluba a kolhozt.«

A háttérben persze kezdettől fogva azok állnak, akiknek a legtöbb félténi-valójuk van, ha netán csakugyan gyökeret ereszt és győz a termelészövetkezet. Az első ijedtségre mindjárt összeröffenek a parókián, Phépy Ernő nagytiszteletű úrnál, nagygazdák, alispánfi, kapitány — s attól kezdve, míg csak bírják szusszal, ők bújtogatják a népet,

döglesztik be a traktorokat, ütik le csá-kánnyal Kóvágó Andrist és így tovább, vagyis tesznek meg minden tőlük telhe-tőt a fejlődés ellen.

A regény feszültsége egyrészt eb-ből fakad; hogyan hódít mégis tért, szí-vós harcban, szinte lépésről-lépésre a fiatal termelőszövetkezet. De a feszült-ség másik, még bővebb forrása meg az, amely az egész harcnak értelmet ad: az egyéni sorsok alakulása.

Központi alakja, »főhőse«, nincs a re-génynek, talán kár is, hogy nincsen. De az író ép ezt akarta: az egész régi paraszti társadalom felbomlását, s az új, immár szocialista közösség születését írni le, a maga teljes bonyolultságában. Persze eleven emberek életén át.

Pompás figurákat teremtett. Bördős Lajos, Kóvágó András, a fia Andris, párjával Molnár Esztivel, Papp Jóska, Sárközi Imre, anyja, Rózsa, Biri Mihály — jóformán mind egy-egy külön re-gényt követelnének a maguk számára. Sorsuk hol kacagtat, hol könnyekig meg-hat: a paraszti olvasók ezrei és száz-ezrei ismerhetnek magukra bennük.

De nemcsak az emberek alakulnak közben, hanem az őket körülvevő ti-szántúli, s közelebbiről a bihari szikes-lapos táj is, ahol a regény lejátszódik. »Két isten kék« — ez a regény második részének a címe. Régi paraszti szólás ez, a nedvesen szétfolyó, szárazon kővé-váló szikes földekre; »Két isten kék neki, egyik, aki locsoljon, a másik, aki szárazsá.« Két isten, vagyis egyse, hanem az ember, ki növekvő erejével már erre is képes, úrrá tud lenni a ter-mészeten. Erről is szól ez a szép re-gény, hogy hogyan.

Szabó Pál műve az első igazán méltó, nagyobblélekzetű beszámoló a magyar falu szocialista átalakulásáról, irodal-munk maradandó alkotása. Helyenként talán egy kicsit még ennél is bátrabban mehetett volna bele a problémák sűrű-jébe (ennek a falunak az állam például csak ad, kérni semmit sem kér tőle) — de egészében a regény mégis mélysé-gesen meggyőző, sőt sokszor valóságga lélekbemarkoló. Olyan író munkája, aki 60 éves létére is fiatal szívvel hisz a jö-vőben, s az érte küzdő, dolgozó embe-rekben. »Milyen szép az ember!« — rö-ppen ki az öreg Szikszai vízmester száján a szó az utolsó fejezetben. De igazában nem is az övé, hanem magáén Szabó Pálén. Ő hiszi, vallja, s mutatja meg egész regényével: nehéz a harc, de meg-éri, hiszen lássátok, milyen szép is az ember!

(Varga Domokos)

Bátori Irén:

KEMÉNY LECKE

Szépirodalmi Könyvkiadó

A képmutató, reakciós klérus leleplezése fontos helyet foglal el a magyar próza-irodalomban. Gondoljunk csak Mikszáth, Iványi vagy Kaffka műveire. E harcos ha-gyományt folytatandó írta meg Bátori Irén *Kemény lecke* c. könyvét. A mű újszerű-sége abban rejlik, hogy az egyszerű dol-gozó nép gyermekének szemével figyeli meg és írja le a vallás haszonélvezőinek — a papoknak és apácáknak — kettősarcú életét.

A történes színhelye egy magyar kis-város. Szereplői általában kisiparosok, de olykor az úri világ« egy-egy jellegzetes alakját is bemutatja az író.

A kis Muhari Ilka egy elszegényedett cipészmester ötödik gyereke. A városka legszélén, az Alvégen laknak. A parányi jövedelemből éppen, hogy csak tengetik életüket. A kis Ilka hamar megismeri az élet szenvedéseit, a nélkülözést, a nyomort. Az ő nyiladozó; olykor csodálkozó, töpren-kező tekintetével szemléljük mi is a kis városka életét. Ilkát, hatéves korában, az apácák vezette katolikus iskolába adják. Ebben az iskolában riad rá a kislány, hogy a rideg, kegyes arcok szívesen el-almoso-lyodnak a »tiszi«, azaz a tisztelendő úr csiklandozásai nyomán. A szigorú apáca-tanítónénik szeretik a borocskás ebédeket, a külső szem-nemlatta mulatozásokat, amikhez az anyagot a városka gazdag földbirtokosai, nagykereskedői vagy kulák-jai küldik az intézetnek. Természetes, hogy a »kedves nővérek« megkülönböz-tekten bánnak a gazdagok gyermekeivel. Az úri gyermekek külön osztályba, az ú. n. »externát«-ba járnak, s még érintkezniök sem szabad a kisiparosok »proligyermekei-vel«. Balla tisztelendő úr olvasószentelés ürügyén gyakran hívja magához a leányo-ka, míg végül is — egy tizesztendőös lányka megrontása után — a városka fel-háborodott lakossága kiteszi szűrét a helységből. Az apácák a legördögibb mód-szerekkel igyekeztek »utódokat« nevelni. Egyiket veréssel s kegyetlenkedéssel akar-ják bekényszeríteni a rendbe, a másikat pedig úgy, hogy tiltott szerelmeskedésre buzdítják, mert tudják, hogy a bukott úri-leány útja hozzájuk vezet majd.

A kis Muhari Ilka nyitott, okos szemmel járkal a városkában, s így az olvasó meg-ismerheti az 1910-es esztendőök magyar kisvárosának kilátástalan, szomorú, hazúg életét. A léleklátó asszonyokat, a jellegze-tes pletykákat, a lefojtott szenvedélyeket, a dolgozó nép mérhetetlen nyomorát. Ebbe a sötétségbe világít be néha a Muhari fiúk látogatása, akik Pesten dolgoznak, s aki-

ket már megérintett a munkásmozgalom szele. Andris — édesanyja temetésére — felkötött karral érkezik haza, s a rémült, kis Ilka kérdezősködésére elmondja, hogy tüntetésen vett részt, ahol megkardlapozták a »munkát-kenyeret« követelőket. Ilka szeme tágranyilik, s megérzi, hogy harcolni lehet és kell. Az iskolaév végén tiszta kitűnő bizonyítványt visz haza. Kemény lecke volt ez az esztendő a kisleánynak, de az olvasó ki nem mondottan is sejti, hogy a kemény próbát kiáltozt, kicsiny Ilkából majdan a munkásmozgalom erős, öntudatos harcosa lesz!

A regény — a kisváros életének feltárásában — nem törekszik a teljességre, de megkapó élményszerűségével megszereteti velünk a csető-botló kis Ilkát, s megundorít az »ájtatos«, haszonleső apácáktól. Ugyanakkor a könyv szerkezete kétségtelenül megsínyli a téma erőszakos leszűkítésének korlátait. Az egyenesodró történés helyébe gyakran mozaikszerű képsorozat kerül, s ez kissé vontatottá teszi helyenként az olvasmányt. A szatirikus hang sem mindig sikerült. Sok esetben az író a saját gúnvos szavaival beszél a klérus embereiről s nem belülről látatja a »szatirikus« tartalmat. Érthetetlen, hogy a kis Ilka miért nem barátkozik senkivel, még a magafajta gyerekekkel sem? A lélekrajz időnként elnagyolt, ezért az apácák néha szoborszerűek, s nem meggyőzően életteliak. A kis városkában túlságosan a vallás körül forog minden; nem egészen életszerű ez! A regényben *nincsenek típusok*, csupán a kis városka átlagos, bizonyos egyéni jellegzetességekkel felruházott emberei mozognak benne. Ugyanakkor a *kis Ilka elmélyült és finom rajzában megsejtjük a jövendő munkásnő erőteljes típusának embrionális körvonalait.*

Általában: a regényt — különösen a nő-olvasók táborában — komoly haszonnal kölcsonőzhetjük; nevelőmunkánk fontos eszközeként használhatjuk. (*Györi György*)

Szász Imre:

SZÓL A SIP

Szépirodalmi Könyvkiadó

Szász Imre első regénye a Rákóczi-szabadságharc kitörésének 250. évfordulóján jelent meg. A *Szól a sip* a »Bottyán« című kétkötetes regény első kötete.

Az író szép és aktuális feladatra vállalkozott. A Rákóczi-szabadságharc a szabadságszerető magyar nép történetének legszebb korszakai közé tartozik. Ennek a korszaknak a megismertetése történeteszek és írók megítélt feladata.

A mű cselekménye az 1704—1705-ös év eseményeit mondja el az 1706-os ered-

ménytelen fegyverszünet felbontásáig. A regény főszereplője a haza szabadságáért, de a kettős kizsákmányolás megszüntetéséért is harcoló nép. Kiemelkedik szerepét tekintve a népből Végh János jobbágyfiú és Bottyán tábornok, kit katonái hol »Tigris apánk«-nak hívtak, mi harcbeli ügyességét, rugalmasságát, gyorsaságát jelzi, hol »Bottyán apánk«-nak, ami a kurucok, bujdosó szegénylegények, elnyomott jobbágyok nagy-nagy szeretetét mutatja a Rákóczi-szabadságharc egyik legkiemelkedőbb hadvezére iránt.

A regényből Bottyánt kiváló hadvezérnek ismerjük meg, ki körültekintően, megfontoltan vezeti osatába katonáit, az oktan, sok áldozatot követelő akciókat mindig kerüli. Szerették is katonái, bíztak benne, tűzbe mennek érte. Bottyán messze kimagaslik a szabadságharc tábornokai közül szaktudásával, hadvezéri képességeivel. Ő a Rákóczi-szabadságharc Bem apója. Valóban aityai szeretettel kísértte figyelemmel katonái sotsát, aki egy kiosit is kitűnt, névről is ismerte. Így ismerte fel Végh János képességeit is és nevezte ki strázsamesterré. A sok harcot látott, Bottyán mellett sokat fejlődött jobbágyfiú éles szeme észrevette Bottyán és a többi tábornok közti különbséget, a főurak kényszeredett részvételét a szabadságharcban.

Szász Imre regénye alkalmas arra, hogy fejlessze az olvasó hazaszeretétét, megismertesse a magyar nép igazi szabadságharcos hagyományait. Kár, hogy néha a kelletténél jobban archaizál, ami az olvasók nagy része előtt érthetlenné teszi egyes mondatait. (*Török Bálint*)

KET ÚJ MAGYAR ELBESZELES

Ember György: *Kállai kettős*

Méray Tibor: *Korea szíve*

Szépirodalmi Könyvkiadó

Novellairodalmunk most kibontakozó fellendülésének bizonyítéka, de egyben eszköze is az Országos Béketanács nemrégén megindított »Új magyar elbeszélések« sorozata. A kis köteteknek kiállítása — és eddig megjelent darabjai is — bizonyítják: nem valamiféle »demokratikus ponyváról«, hanem irodalmi értéket képviselő novellákról van szó, amelyek így, mindenki számára hozzáférhető árban és kiállításban valóban ezrek, sőt tizezrek olvasmányaivá válnak.

Ez a szinte határtalan terjesztési lehetőség indokolja elsősorban, hogy — néhány héttel Méray Tibor nagyjelentőségű koreai útinaplójának megjelenése előtt — két elbeszélést (Korea szíve és a Namrii csatorna) ilyen formában is kiadták. Az első elbeszélés hőse, Kim Op őrnagy,

aki délen, a frontszolgálattól távol becsületes koreai hazafiaktól tanulja meg meghallani a haza szívének dobbanását, és Pak Ok Kjong, a nép egyszerű leánya, ápolónő, az őrnagy tanítómestere, aki ráébreszti őt arra, hogy hol a helye. A második — a namrii asszonyok, akik élükön Jun Szun Okkal vállalkoznak arra, hogy szinte szerszám és hozzáértő férfihez nélkül végrehajtsák a lehetetlent: felépítsék, méghozzá határidő előtt, a falu csatornáját és ezzel biztosítsák a vidék rizsellátását.

A Szabad Nép hasábjairól és Tanúságtétel c. kötetéből jól ismert újságíró itt élményeinek általánosításával, hőseinek valóban írói rajzával és a két elbeszélés drámai atmoszférájának megteremtésével nagyszerű írói képességekről tett bizonyosságot.

Ember György Kállai kettőse a ritkábban kiaknázott műfajok, a keretes történelmi elbeszélések sorába tartozik. Egy ma is népszerű tánc évszázados eredetét meséli, illetve mesélteti el a szerző, hősével, Öreg Mózes Gábor bácsival, aki a szolgaság kenyerén öregedett meg és a felszabadult Nagykállóban, ősz hajjal ismerte meg a fiatalságot. Meséjének hallgatói között ott ülnek az igazi fiatalok, Sóti Kati, Borsi Benedek, meg a többiek, a falubeli kultúrcsoport táncoslábú ifjúsága, — az egykor a szolgaság ellen tiltakozó keményakarátú hajdu parasztok késő unokái. A keret és a tulajdonképeni történet időbeli kettőssége érdekessé, de ugyanakkor néhol nehézkessé is teszi az elbeszélést és mind a múltban, mind a jelenben megnehezíti a hiteles kor- és környezetrajzot, ugyanakkor pedig némileg elvonja az írot a híres tánc tüzesebb bemutatásától. Úttörőjellege miatt azonban így is feltétlenül érdemes olvasnunk és olvasatnunk, különösen a kultúr- és tánc csoportok tagjaival. Külön elismerés illeti Kass Jánost, az elbeszélést színesítő, stílusos és szép illusztrációért.

(Mihályi Gábor)

A. Tolsztoj:

I. PÉTER

Új Magyar Könyvtár.

Alekszej Nyikolájevics Tolsztoj, a szovjet irodalom egyik legnagyobb alakja, küzdelmes, nehéz életet élt. Ősi nemesi családból, pusztulásra ítélt osztályból származott. De a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után hazaszeretete hozzásegítette ahhoz, hogy kiszakítsa magát osztályából, a proletariátus mellé álljon, forradalmárrá, szovjet emberré legyen, s mint szovjet író dolgozzék ezután népének s az emberiség kultúrá-

jának gazdagítására. Elképzelhetni, mi csoda megrázó élmények sorozatán mehetett keresztül az az ember, aki megírta a Golgotha című nagy, háromkötetes regényt, amelyben epika formájában önti ki a forradalomnak az ő életét is átalakító nagy élményét. Alekszej Tolsztoj a forradalom után aktív, közéleti emberré vált. Akadémikus, 1937-től a Szovjetunió Legfelső Tanácsának tagja volt és egészen haláláig (1945) mindig a szovjet közélet első sorában harcolt, dolgozott.

E regénye, amely most méltó fordításban és kiadásban jelent meg magyarul, a nagy író egyik legjelentősebb alkotása. Benne I. Péter korát írja meg, azt a forrongó, izgalmas időszakát az orosz történelemnek, amelyben Oroszország erői először jelennek meg úgy, hogy egész Európa kénytelen megismerni az orosz nép lebírhatalatlan erejét. Alekszej Tolsztojt I. Péter egyénisége izgatja, azt keresi, mi volt az, ami ezt az embert Nagy Péterré tette. A regény illy módon Péter élettörténete, de úgy, hogy benne az orosz nemzeti jellem nagysága, ereje nyilvánul meg. Péter hazafi, állhatatos, célratörő ember, aki hibáival is az orosz ember sajátos erejét képviseli. A kor gyermeke I. Péter, aki ebben a vad világban maga is nem egyszer a legkegyetlenebb eszközökkel viszi végbe céljait, de ez a kegyetlen célratörés eredményeket hoz, megalapozza Oroszország jövőndi nagyságát.

Alekszej Tolsztoj regénye a szó legszorosabb értelmében történelmi regény. Az író sosem kerül benne előtérbe, úgy érezzük, hogy előttünk a valóságos történelem zajlik színesen, gazdagon. Tolsztoj a kor hangulatát tökéletesen fel tudja idézni. Úgy elmerült ebben a korban, hogy a legelrejtettebb, a legelvontabb társadalmi problémákat is átélhető közelségbe tudja hozni. Ő maga így ír erről: »A történelmi tények adták regényem fonálát, de a mély gyermekkori benyomásokból megmaradt ízek és képek, azok az alig megfogható finom dolgok, amelyeket nehéz szavakba foglalni — ezek adták meg az érzékelhetőségét annak, amit leírtam... Azt hiszem, ha városban születtem volna és nem ismernék gyermekoromból ezerféle dolgot — a hóvihart a sztyeppéken és az eldugott falvakban, a karácsonyheti szokásokat, a kunyhókat, a jóslásokat, a meséket, a forgácsfáklyát, a gabonaszárító sajátos illatát, valószínűleg nem tudtam volna úgy leírni a régi Moszkvát.« Ime, Alekszej Tolsztoj ennyire mélyen körülzsongatta magát a mult nyelvi, hangulati ízeivel, mégsem került a naturalista ábrázolás veszélyébe, mert világosan tisztázta műve eszmei, politikai problémáit. Péter alakja körül felvonultatja széles történelmi képben a maradi bojártság alakjait, s azokat

a népi származású embereket, akik I. Péter segítőiként mindvégig bátran kitarottak.

A regény nagyszerűen mutatja meg, hogyan tekintette, hogy használta fel Péter a fejlettebb, haladottabb külföld példáját. Igaz, nem illeti kritikával Péter külföldrajongását, de megmutatja, hogy mindez Péter számára csak ösztönzést jelentett abban, hogy saját hazáját tegye erőssé, hatalmassá, gazdaggá.

A mű nyelve rendkívül plasztikus, gazdag. Ez a nyelv elsősorban az alakokból indul ki, egyszerre magyarázza a történetet s jellemzi az embert. Alekszej Tolsztoj gazdag képzelőereje, a mű nyelvi gazdagságában is nagyszerűen kitűnik. Ezek az értékek a fordításban egyáltalán nem sikkadtak el, Németh László munkája a legteljesebben őrzi a mű nyelvi szépségeit. Sokban hozzájárul ahhoz, hogy a magyar olvasó igazán élvezni tudja ezt a remekművet. (I. J.)

Kurilenkov:

SZERAFIMOVICS

Művelt Nép Könyvkiadó

Kurilenkov szép monográfiájában Alexandr Szerafimovicsnak, a nagy szovjet írónak életét és munkásságát ismerteti. Szerafimovics, Gorkij idősebb kortársa 1863-ban született, alig két esztendővel a parasztság »felszabadítása« után, és 1949-ben, a kommunizmus építésének küszöbén halt meg. Megérte három cár uralmát, a diadalmas proletárforradalmat, a polgárháborút, az új világot formáló ötéves terveket, a faszizmus ellen vívott győzedelmes harcot s élete végén kézzelfogható közelségben látta az emberiség történelmének legboldogabb korszakát. De ez a hosszú élet nem a szemlélő kortárs, hanem a harcos író élete volt. Már gyermekkorában, a donvidéki kis faluban megismeri a nyomort, a kizsákmányolást, a rabságot, de csak mikor egyetemi hallgató korában olvassa Marx Tőkéjét, akkor fogja fel eszével azt, amit szívével érzett. Jellemének és tehetségének formálásában nem kisebb emberek irányították, mint A. Uljanov, Lenin vértanú bátyja, akinek kivégzése után őt is számúzik, mint Gorkij, aki kezdettől fogva szerető és szigorú szemmel hajol művei fölé, mint maga Lenin és Sztálin, akik a proletariátus egyik harcos íróját, a szocializmus öntudatos építőjét látták benne. Már korán, a nyolcvanas években feltűnik első novelláival, és a politikai és művészeti reakció ez évtizedében, amikor az írók egy része még az úgynevezett »tiszta művészet« dekadens elvét hirdeti, vagy ha

leszáll az elefántcsonttoronyból, akkor nem a valóságot, hanem a népben megnyilvánuló »égi hatalmat« kutatja, — Szerafimovics a prémvadászról ír, aki kulák urának gazdagodásáért a jégmezőn pusztul, vagy a szerencsétlenül járt váltóőrörről, akinek családját három rubel »végtelenségig« lökik ki a lakásból és az életből. S ettől kezdve minden műve erős tiltakozás a kapitalizmus állatiassága ellen, de egyúttal forradalmi izzás és harci akarat is. Így emelkedik írói és emberi pályafutása, míg 1924-ben megírja legnagyobb művét, a Vasáradatot, a szovjet regényirodalom e klasszikus alkotását.

Erről a nagy íróról rajzol rendkívül vonzó és érdekes képet Kurilenkov. Megmutatja az embert és a művészt, elemzi műveit és művészetét, elhelyezi abban az új irodalomban, amely Gorkijtől ível felfelé az új ember és az új társadalom művészi kifejezéseiként. A tanulmányból oly író ismer meg a magyar olvasó, aki nálunk mindeddig háttérben maradt; és úgy ismeri meg, hogy szenvedélyes vágy támad benne, hogy kezébe vegye Szerafimovics egy novelláskötetét, vagy regényét, azét az íróét, aki a szovjet irodalomban is a legjelentősebbek közül való. (Szávai Nándor)

Szergejev-Cenzskij:

A SZJV NEM FELEJT

Új Magyar Könyvkiadó

A legnagyobb szovjet író, Gorkij 1928-ban levelet küldött Gellért Oszkár magyar költőnek és lefordításra ajánlotta Szergejev-Cenzskij egyik regényét. Ez a regény végül is 1948-ban jelent meg magyarul »Gyilkossági kísérlet« címmel az Új Magyar Könyvkiadónál. A regényt Gorkij 1928-ban írt levele vezeti be. Ebben a levélben Gorkij azt írja, hogy Szergejev-Cenzskij Mihail Prisivinnel együtt a legelső helyen áll az orosz irodalomban és egyik legnagyobb folyótársa Tolsztoj, Gogol, Ljeszko, az orosz klasszikusok művének, Szergejev-Cenzskij a legrégebb szovjet írók nemzedékéhez tartozik. A szovjet társadalom 1950-ben ünnepelte születésének 75-ik és írói működése kezdetének 50-ik évfordulóját.

A most megjelent kötet egy kisebb és két nagyobb elbeszélést tartalmaz: »A fénybegy« című kisebb novella egy igen rokonszenvesen megrajzolt agastyán és egy kisfiú mindennapi kapcsolatán keresztül érzékelteti, hogy az emberben milyen legyőzhetetlen erővel dolgozik a szebbre, jobbra való állandó törekvés. Emellett ez a novella kiváló tanúságot tesz az író nagy természetismeretéről is. Az »Oroszlánok és a nap-

fény» című elbeszélés a forradalom kezdetén játszódik. Egy spekuláns furcsa, tragikomikus története tárul benne az olvasó elé. Kitűnően megrajzolt figura ez, aki nemcsak osztálya ellen kelet undort és gyűlöletet, hanem reakciójaival egyben érezteti annak a forradalom harcosai állanak. »A szív nem felejt« terjedelménél, de a környezet és a szereplők jellemzésénél fogva is inkább regény, mint elbeszélés. Nagy időt fog át, körülbelül kétféle évtizedet. Hősei: egy egyszerű, tisztaszívű tanítónő, a kislánya, egy hős forradalmár és egy már a szovjet környezetben felnövő ifjú ménnök. Sok irányból indítja el, szélesen szövi a mesét az író. Az egyes szereplők kapcsolatban is állnak egymással, mégis a felvetett sokféle probléma miatt kissé széteső a történet, a hirtelen befejezés pedig kielégíthetlenséget hagy az olvasóban.

A kötet egészében igazolja Gorkij elismerő szavait. Szergejev-Censzkijben olyan írókat ismerünk meg, akik kitűnően festik a kort; érző, élő hősoket alkot és minden munkáját a legszebb írói eszközök használatával, a nagy műgond jellemzi. (K. L.)

Mark Twain:

UTAZÁS AZ EGYENLÍTŐ KÖRÜL

Művelt Nép Könyvkiadó

Mark Twain, az amerikai irodalom legjelentősebb kritikai realista írója, a *Tom Sawyer* és *Hucklebery Finn kalandjai* nálunk is ismert szerzője, 1895 nyarán világművelő felolvasó körútra indult. Bejárta a Csendes-óceán szigetvilágát, Ausztráliát, Indiát, Dél-Afrikát. Magyarul először — Benedek Marcell szép fordításában — most megjelent könyvében ennek az útnak élményeit, tapasztalatait írta meg.

Az útleírás Mark Twain hatalmas tehetségének és írói becsületességének ma is eleven, tanulságos bizonyítéka és végtelesen érdekes olvasmány. A könyv olvasása közben a mai olvasót Mark Twain humanizmusa ragadja meg a legjobban és az a keserű ironia, mélyrevilágító szatíra, amellyel a gyarmatosítók »civilizáló munkának« nevezett rabló pusztításairól és a »vademberek« emberi értékeiről beszél. A demokrácia áruúójává züllött burzsoázia civilizációjáról kíméletlen őszinteséggel megírja, hogy »kicsinyes és szegényes, telítve van kegyetlenséggel, kankodással, szemtelenséggel, aljassággal és képmutatással«.

Örömmel és fájó csodálattal látja Ceylonban, Indiában felúnt idők és népek ragyogásának emlékeit. Könyvekből és az ottlakók elbeszéléseiből igyekszik mindent megtudni a népről, az országról, ahol jár és mindenütt az angol gyarmatosítók ha-

sonló módszereit tapasztalja: először voltak a tömegmészárlások, azután a gyarmatosító civilizáció kirablással, nyomorral, az őslakók kipusztításával dolgozó rendszere. Ráíranyítja a fegyelmet a miszcionáriusok szerepére is, akik jól össze tudják egyeztetni hitelesítő tevékenységüket az elnyomó államhatalom támogatásával és a gyarmatok kifosztásával. Tíznyar iróniával jegyzi meg: »Sok humoros dolog van a világon, ezek közé tartozik a fehér embernek az a felfogása, hogy ő kevésbé vad a többi vadembereknél.« Nagy megbecsüléssel és tisztelettel ír azokról a harcokról, amelyeket az őslakók vívtak hazájuk, földjük kincseinek védelmében a betolakodó fehérekkel. Kegyetlen, az egész gyarmatosító rendszert leleplező reflexiókra készíti egy Új-Zeelandban látott emlékmű, amelyet azoknak a fehéreknek emeltek, akik elesetek a maorik »fanatizmus« elleni harcban...

A könyv Indiáról szóló részei törést mutatnak abban a következetességben, amellyel Mark Twain elítéli a gyarmatosító politikát. Ennek magyarázata: Mark Twain Kiplinghez, az angol imperializmus dicsőítő íróhoz fűző barátsága, aki indiai felolvasó körútját előkészítette. Őt akarta kímélni, amikor tartózkodott az indiai angol uralom bírálatától.

Az »Utazás az Egyenlítő körül« olvasása közben lépten-nyomon megragadja az olvasót az író nagyszerű megfigyelő, megjelenítő ereje. Felejthetetlenül megmarad az emberben egy-egy gyönyörű trópusi táj, hosszú tengeri utakon megismert útitárs néhány tipikus vonással megrajzolt képe, Mark Twainnek az ábrázolt tárgyhoz, témához páratlan finomsággal alkalmazkodó stílusa. (Pók Lajos)

IFJÚSÁGI IRODALOM

SZOVJET NÉPMESÉK

LENINRŐL ÉS SZTALINRŐL

Ifjúsági Könyvkiadó

Szamuil Marsak, a nálunk is jól ismert kiváló szovjet író, a mese mestere, egy előadásában azt fejtette, hogy »a mese eszmei és formai elszegényítése jellemző sajátossága annak a társadalomnak, amely elveszti perspektíváját és jövőbe vetet hitét«. Így is van ez a kapitalista országokban. A Szovjetunióban azonban, ahol a szocializmus, majd a kommunizmus megvalósulásának nagyszerű perspektívája tárul a nép elé, épp ellenkezőleg: a mese — mind az irodalmi, mind a népmese — csodálatos fejlődését, gazdagodását látjuk. A forma gazdagodása a nemzeti forma fejlesztéséből, a népi hagyományok

őrzéséből áll. Az eszmei gazdagodás pedig nyilvánvaló: a népmesékben tisztán tükröződik az az út, amelyet a nép a Nagy Októberi Forradalom óta megtett, és amelyen biztos hittel halad boldog jövője felé.

Az Ifjúsági Könyvkiadó gondozott, szép formában, szovjet népművészeti elemeket felhasználó díszítésekkel most magyar nyelven jelentetett meg egy kötetnyi szovjet népmesét Leninről és Sztálinról. Gazdag anyag állott a kiadó rendelkezésére, mert hiszen kiről mesélne, dalolna a nép, ha nem legnagyobb hőseiről? A felszabadítókról, azokról, akik az igazságot elhozták: a sötétséget legyőző sasokról szól. Van a szovjet népeknek meséi; a sztálini nemzetiségi politika diadalát, az egykor elnyomott és elmaradt kultúrájú nemzetek felemelkedett életét világítják meg ezek a mesék. Nemcsak az orosz, belorusz, örmény stb. népmeséket találjuk meg e kötetben, hanem olyan nemzetekét is, amelyeknek neve nem cseng minden magyar olvasó fülében ismerősen: Evenk, nanáj, számi, hanti-osztyák, mordvin, nivh, eveni-lamut mesét olvashatunk — és gyönyörködhetünk a népi képzet és lényegeltés erejében. A legtöbb mesében megismerjük a dolgozók egykori keserves életét, tudatuk felébredését és mai megszépült világukat. Több mese, a távoli tajgák és tundrák különböző népeinek több meséje szól arról, hogy mint emelte fel a napot magasa a két népi hős: Lenin és Sztálin, s ezzel megvilágította komor földjüket, sivár életüket. S az egyik, eveni-lamut mese befejező mondatai mintha valamennyi szovjet nép szavát és szívét szólaltatnák meg:

»Magasan áll és ragyog a szabadság csillaga. Halhatatlan csillaga a mi erős és bátor testvérünknek — Leninnek. Melegsugarú nap ragyogja be életünket. Szeretete és gondoskodása a mi nagy és igaz testvérünknek — Sztálinnak. Sokszor jogy, sokszor dagad földünk felett a hold. Még több madár repül el a tajga felett, még annál is több víz jut le a hegyekről. De hogy hányszor mondanak a népek hálaát Leninnek és Sztálinnak — azt nem tudja számbavenni senki.«

(Murányi-Kovács Endre)

Sz. Klementyev:

AZ EMBER BARÁTJA A GÉP

Ifjúsági Könyvkiadó

A kapitalizmusban a gép, a magasszínvonalú technika fontos eszköze a kizsákmányolásnak. A szocializmusban azonban — ez Klementyev könyvének legfőbb tanulsága — a gép valóban az ember »barátja«, megkönnyíti munkájukat, segíti a termelést, a természet átalakítását, a tervek diadalrajutását.

»Az ember barátja a gép« a fiatalokat kalauzolja a szovjet gépek virágzó, csodálatos országában. A holnap építőihez, munkásaihoz, technikusaihoz, mérnökeihez — a fiatalokhoz szól tehát ez a könyv, akiknek feladata és munkája lesz az új gépek és készülékek feltalálása, tökéletesítése, kezelése.

Az olvasó izelítőt kap a kohászat, a tüzelőanyagok, a villamosenergia, a szerzőgépek, a gépipar, a közlekedés és a szállítógépek világából. Az egyes fejezeteken belül a szerző meglehetősen lazán a termelési sorrendet követi. Leírja például a vasérc kitermelését, a külszíni fejtést és a bányászatot, a kitermelt érc útját, a folyamatot míg a nyersvasból megszületik a vas és az acél. Az olvasó közben fogalmat alkot az eszkavátorokról, centrifugálszivattyúkról, hidraulikus fúrópajzsról, fúrókalapácsról, elektromágneses szeparátorról... Mindezek bonyolult gépek, a komplikált berendezéseket és szerkezeteket azonban Klementyev egyszerűen, világosan és izgalmasan magyarázza el.

Szinte nincs is olyan ága a technikának, amelyről ne kapnánk tájékoztatást. Az »okos gépeket«, a »csökönnyös automatát« vagy a rakodógépeket ugyanúgy megismerjük, mint a többi sokszáz szovjet gépet.

Hogyan lett a cári Oroszország elmaradott ipara élenjáró, virágzó iparrá? Az olvasó a gépekkal való barátkozás közben erre a kérdésre is választ kap. Főbb vonásokban megismeri a szocialista nehézipar fejlődésének történetét, az ötéves tervek vívmányait, a szovjet emberek találékonyosságát. Klementyev kiváló pedagógus, ért hozzá, hogy felkeltse a fiatalokban a gépek iránti érdeklődést. Könyve szocialista munkaerkölcsre, a munka szeretetére és megbecsülésére nevel. (Maár Gyula)

EGYÉB IRODALOM

A MEZŐGAZDASÁGI IRODALOM

A könyvtáros kézikönyvei 4.

Művelt Nép Könyvkiadó

Ez a cikkgyűjtemény, amely a szovjet, a román és a bolgár könyvtárügyi folyóirat néhány írását foglalja egybe, elsősorban a falusi könyvtárosoknak kíván segítséget nyújtani ahhoz, hogy könyvtári munkájukkal eredményesebben szolgálhassák mezőgazdaságunk fejlődését és a falu szocialista átalakulását.

A cikkek megismertetnek a mezőgazdasági ismeretek, a mezőgazdasági irodalom propaganda módszereivel, pél-

dát adnak arra, hogyan kell a falusi könyvtáraknak segítséget nyújtaniok az állattenyésztési tanfolyamok részére, hogyan kell támogatniok az agro- és zooteknikai köröket, milyen feladataik vannak a terménybegyűjtéssel kapcsolatban.

A könyv első és legterjedelmesebb írását Sallai István, az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztályának vezetője írta. Cikkében összefoglalja és rendszerezi a mezőgazdasági szakirodalom propagandája és olvastatása terén szerzett tapasztalatokat és útmutatást ad felhasználásukra. Kiemeli a párthatározatok és rendeletek tanulmányozásának fontosságát, amelyekre minden alkalommal (könyvismertetésnél, felolvasásnál) fel kell hívni a figyelmet. Gyakorlati útmutatást ad a könyvtárosok részére a könyvanyag tanulmányozásához, a bibliográfiák felhasználásához. A fontosabb mezőgazdasági könyveket felsorolja és röviden ismerteti. Ir a szépirodalom, a napi sajtó és a folyóiratok felhasználásáról; ismerteti — szemléltető ábrák segítségével azokat az eszközöket (könyvtári plakát, újságtartó tábla, könyvkiállítás, stb.), amelyekkel propagandánkat eredményesebbé tehetjük. Végül a felolvasások, ankétok rendezéséről és az olvasóval való egyéni foglalkozásról beszél.

Mind Sallai cikke, mind a többi írás alkalmas arra, hogy felhasználásukkal falusi könyvtárosaink, különösen a nyári időszakban eredményesebb, jobb munkát végezzenek.

Sztaszov:

AZ OROSZ MŰVÉSZET HUSZONÖT ÉVE

Művelt Nép Könyvkiadó

»A művészet az az emberi tevékenység, amely ítéletet mond az életről« — írta Csernysevszkij. Sztaszov, a múlt századi orosz forradalmi demokratáknak ez a másik kiváló alakja, a realista esztétika ezen alapelveinek szellemében nevelte művészkortársait 50 éven keresztül, és irányította a felvilágosodott orosz értelmiség művészi

ízlését; mégpedig sokoldalúságára jellemzően zenei és képzőművészeti kritikáiban, tanulmányaiban egyaránt.

A könyv két tanulmányt tartalmaz: egyet a festészetről, egyet a szobrászatról; 25 év művészi »terméséről«, mely idő alatt az orosz művészet kozmopolita, nemzetietlen, gyökértelen utánzásból az európai művészet egyik legmarkánsabb, mélyen a nép életében gyökerező ága lett, — nem utolsósorban éppen Sztaszov ösztönző, felvilágosító működésének köszönhetően.

A könyv rendkívül értékes egyrészt azért, mert megismerjük belőle a szovjet művészet előfutárait, a realista orosz művészeket és magának Sztaszovnak példaadó kritikusai állásfoglalását, amely szorosan kapcsolódik a forradalmi demokraták tevékenységéhez, — másrészt, ebből folyóan, nemcsak azt értjük meg, hogy milyen kiváló szellemek készítettek elő az orosz társadalmat a későbbi forradalmi átalakulásra és a népek közötti vezetős szerepre, hanem azt is, hogy hogyan kapcsolódik össze forradalom és hagyomány, forradalom és jellegzetesen népi — Sztaszov szótárában még: nemzeti — művészet.

Mint minden igazán jó könyv, többre tanít, mint amennyit mond. Konkrét műalkotásokat elemez, de a kifejtett igazságok általánosíthatók. Nálunk, ahol a képzőművészeti esztétika lábalt ki legkésőbb a meddő esztétizálásból, semmitmondó szörszálhasogatásból, amely a művészetet összetéveszti a mesterségbeli tudással, és ahol a tömegek képzőművészeti ízlésének fejlesztése jelentős kultúrpolitikai feladat, nagyon hasznos a könyv. Félreértetlenül választ ad a művészet legfőbb kérdéseire: mi a művészet feladata, mit kell keresnünk egy műalkotásban, mi a művészi nagyság bizonyítéka? S mindezt olyan közérthető nyelven, szellemesen (gyakran dühében szellemesen, hiszen egy korhadt társadalmi rend előítéletei ellen hadakozott Sztaszov!) tárgyalja, hogy olvasmányának is érdekes.

Kár, hogy a képanyag kevés, a hivatkozott példákat gyakran hiába keressük benne. — Az alapos, néha ismétlésekbe bocsátkozó bevezető tanulmányt dr. Bacher Béla írta. (*Lékay Ottó*)

Kedves Előfizetők! A szocialista lapterjesztés fejlesztése érdekében szükséges, hogy a jövőben minden sajtótermékre előre történjék meg az előfizetés. Ez azt is jelenti, hogy a sajtóterjesztésben érvényesül a tervszerűség, papírfelhasználás szempontjából pedig fontos népgazdasági érdek, hogy a terjesztést végző szerv, a Posta, a lapok példányszámát az előfizetés arányában állapítsa meg. Így elérhető, hogy minden előfizető, fennakadás és késedelem nélkül, rendszeresen megkapja az előfizetett lapot. Ezért az előfizetési díjakat a jövőben az előfizetést megelőző hónap 28-ig kell befizetni a postának. Akik negyed- vagy félévre szoktak előfizetni, azoknál csak annyi lesz a változás, hogy a postás a »éjrat előtti hó 25—28-a között jelentkezik a nyugtával, nem pedig elseje után.